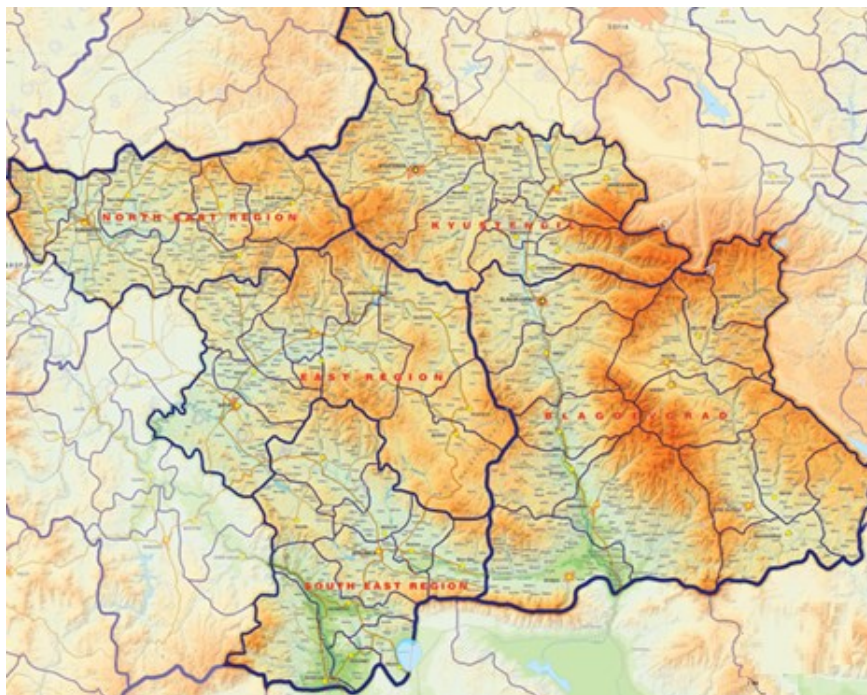

ДОКЛАД ЗА ЕКОЛОГИЧНА ОЦЕНКА

на проектите на

Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027 (ПТГС),
съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ,
между Република България и Република Северна Македония и
Териториална стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ)

20 Януари, 2021 г.

Същност и цели на Доклада за екологична оценка (ДЕО)

Докладът за екологична оценка е изготвен съгласно националното законодателство на Република България и Република Северна Македония, транспониращо изискванията на Директива 2001/42/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 27 юни 2001 година относно оценката на последиците на някои планове и програми върху околната среда.

Основните цели на доклада са насочени към интегриране на екологичните съображения в проектите на ПТГС и ТСИМ в процеса на тяхното изготвяне, чрез:

- *анализ на текущото състояние и проблеми на околната среда, в т.ч. по отношение на човешкото здраве в обхвата на трансграничния район, предмет на ПТГС и ТСИМ,*
- *оценка на евентуалните въздействия, в т.ч. значителни, върху околната среда и здравето на хората в резултат на предвижданията на проектите на ПТГС и ТСИМ, като въз основа на това се мотивира изборът на най-благоприятната за околната среда и здравето на хората алтернатива за реализирането им;*
- *предлагане на мерки за предотвратяване, намаляване и възможно най-пълно компенсиране на неблагоприятните последици и на мерки за наблюдение и контрол на въздействието върху околната среда и човешкото здраве при изпълнението на ПТГС и ТСИМ.*

Обхват на ДЕО

- Описание на основните цели на ПТГС и ТСИМ и връзката им с други планове и програми;
- Анализ на съществуващото състояние на околната среда;
- Прогноза за развитие на аспектите на околната среда, в т.ч. човешкото здраве, без прилагане на ПТГС и ТСИМ (равносилно на „нулева“ алтернатива);
- Характеристика на териториите, които вероятно ще бъдат значително засегнати от ПТГС и ТСИМ;
- Анализ на съществуващите екологични проблеми и връзката им с ПТГС и ТСИМ;
- Цели по опазване на околната среда и начин на взимането им предвид в ПТГС и ТСИМ;
- Вероятни значителни въздействия на ПТГС и ТСИМ върху околната среда и здравето на хората;
- Предложение за мерки за ограничаване на отрицателните въздействия от ПТГС и ТСИМ върху околната среда и човешкото здраве и мерки по наблюдение и контрол;
- Оценка на алтернативите на ПТГС и ТСИМ и мотивиране на избраната алтернатива;
- Методи за извършване на ЕО, източници на информация, срещнати трудности;
- Справка за резултатите от консултациите по заданието и по доклада за ЕО;
- Заключение.

Цели на ПТГС и ТСИМ и връзка с други планове и програми (1)

ПТГС 2021-2027 г. е с географски обхват:

- Република България: 2 NUTS III области: Благоевград и Кюстендил;
- Република Северна Македония: 3 NUTS III райони: Североизточен, Източен и Югоизточен

ПТГС идентифицира следните **цели на политиката** (ЦП) от Общия Регламент, за реализацията на които ще допринесе:

ЦП 2: “По-зелен, нисковъглероден преход към икономика с нулеви нетни въглеродни емисии и устойчива Европа чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към него, превенция на риска и управление и устойчива градска мобилност”;

ЦП 3: “По-добре свързана Европа чрез подобряване на мобилността”

ЦП 5: „Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на всички видове територии и на местно равнище инициативи “

Цели на ПТГС и ТСИМ и връзка с други планове и програми (2)

За изпълнението им са формулирани 3 приоритета :

Приоритет 1 По-зелен граничен регион (екологосъобразна инфраструктура)

Приоритет 2 По-свързан граничен регион (връзки за комуникация, разширен достъп до основната TEN-T)

Приоритет 3 Интегрирано развитие на граничния регион (интегрирано териториално развитие на регионите) - **ТСИМ**

В рамките на **Приоритет 3**, за прилагане на ЦП 5 е предвидено разработването на Териториална стратегия за интегрирани мерки - **ТСИМ**, която адресира мерките (допустими дейности за подкрепа) по конкретни териториални нужди. **ТСИМ** определя Визията на ПТГС, стратегическа цел, специфични цели и мерки.

Анализирани са **планове, стратегии и програми** на международно, европейско, национално, регионално и местно ниво, **които имат връзка с ПТГС и ТСИМ**, с оглед съобразяване с тези документи и недопускане на противоречия.

Анализ на текущото състояние на околната среда (1)

В ДЕО оценено текущото състояние на околната среда в териториалния обхват на ПТГС и ТСИМ. Резултатите от оценката показват:

- **Изменението на климата** е заплаха за регионите, особено за онези части, където селското стопанство, туризмът, горското стопанство и хидроенергията са добре развити, както в граничния регион между Република България и Република Северна Македония. Значителни са както броят на засегнатото население, така и икономическите последици от природни бедствия. Очаква се двете държави да бъдат още по-силно засегнати от климатичните промени, главно чрез повишаване на температурата и интензивни валежи и нарастване на честотата на екстремни събития като суши и наводнения.
- Замърсител на **въздуха** в територии от трансграничния район са фините прахови частици, като средноденонощната норма е трайно превишена. Главни източници на замърсяването са използването на твърди горива за битово отопление, строителни дейности, селскостопански дейности, автомобилен транспорт и горски и селскостопански пожари – в т.ч. изгаряне на стърнищата.

Анализ на текущото състояние на околната среда (2)

- По отношение на **водите** – българската територия попада в засушлива зона, разпределението на водните ресурси е неравномерно, като сериозни предизвикателства са и амортизацията на водоснабдителните системи, слабата изграденост на канализационната система и забавянето на изграждането на пречиствателните станции за отпадъчни води, поради което много водни екосистеми още са в риск. За територията на Република Северна Македония данните потвърждават, че климатичните изменения вече имат негативен ефект върху три аспекта на качествата на водите:
 - намаляване на водните ресурси, довеждащо до деградация на качествата;
 - високи температури, довеждащи до намаляване на разтворения кислород;
 - поради климатичните изменения, водоползването, особено в земеделието, повишава замърсителите, изпускани във водите

Оценката показва значителното бъдещо намаление на водните ресурси в страната. Очакват са по-чести сухи периоди и бурни води с нарастващ интензитет.

Анализ на текущото състояние на околната среда (3)

- По отношение на **земните недра**, районът е застрашен от сеизмична активност, характерни са ерозионните процеси поради предимно планинския релеф на района.
- **Почвите** на области Благоевград и Кюстендил са в добро екологично състояние по отношение на запасеност с биогенни елементи и по отношение замърсяване с тежки метали и металоиди. Засилената урбанизация рефлектира в унищожаване на земеделски земи за неземеделски цели. Замърсяването или унищожаването на почвената покривка има локален (точков) характер. Почвите в трите района на Република Северна Македония са подложени на различни видове влияния, като: унищожаване на земята за неземеделски цели в резултат на засилена урбанизация, промишленост/енергетика, транспорт; ерозия, замърсяване на почвата (сметища, селско стопанство, минен отрасъл), туризъм, наводнения, горски пожари и др. Последствията от тях са: запечатване на почвата и промени в почвените функции; ерозия на почвата; локално и дифузно замърсяване; вкисляване на почвата; опустяване.

Анализ на текущото състояние на околната среда (4)

- Разглежданият трансграничен район е изключително богат на **растителни и животински видове**, в т.ч. с висок природозащитен статут на национално и международно ниво, в т.ч. не малък брой ендемити и реликти (гласиални и терциерни). Основни заплахи за биологичното разнообразие в него са промяната в естествените условия на средата в резултат на пътна и друг вид свързваща инфраструктура, замърсяване, промяна на водния режим, сечи, туризъм, браконьерство, залагане на отровни примамки за убиване на едри хищници, презастрояване в някои зони предназначени или предвидени за курортни цели и други, които са свързани с промяна на местообитанията и засягат характерните за съответния хабитат животински видове. Все по-голямо значение придобиват и последиците от изменението на климата.
- Територията на трансграничния район е изключително богата на ценни естествени природни **територии под законова защита**. Всички дейности следва да са съобразени с режимите на управление съгласно нормативната уредба, нормативните и административни актове за обявяването на защитените територии и зони, както и с плановете им за управление.

Анализ на текущото състояние на околната среда (5)

- Местоположението, релефът и климатичните особености на трансграничния район способстват за наличието на голямото му **ландшафтно разнообразие**. Преобладават планинските и котловинни ландшафти, както и антропогенните спрямо естествените природни ландшафти. Конкретно в пограничния район усвоеността на територията и степента на урбанизация е значително по-ниска от колкото в посока към вътрешността на двете държави.
- Състоянието на **материалните активи** в трансграничния район показва наличието на изключителен потенциал за развитие на трансграничната инфраструктура и обособяването на зони с различни функции - култура, околна среда, туризъм и отдих, спорт, здравеопазване, социални услуги, труд и заетост, т.е. потенциал за развитие на трансгранични многофункционални зони в подкрепа на един по-свързан и конкурентен регион.
- Трансграничният район е богат на **културни ценности**, а те определят високия потенциал за развитие на културен туризъм.

Анализ на текущото състояние на околната среда (6)

- От **вредните физични фактори**, най-голямо значение за региона има шумът – повишени стойности се установяват основно в градове, на територията и на двете държави. За българската територия повишените нива на шум се дължат предимно на транспорта. За Република Северна Македония превишения са установени за терени в близост до производства, съгласно наличните данни.

За останалите вредни физични фактори не са докладвани превишения и проблеми.

- По отношение на **отпадъците**, основен метод за третиране и в двете държави е депонирането. За територията на Република България се отбелязват положителни тенденциите за намаляване отпадъците за депониране с въвеждане на инсталации за предварително третиране. Основни проблеми са липсата на инсталации и съоръжения за оползотворяване на строителни отпадъци и нерегламентираното изхвърляне на отпадъци.

За Република Северна Македония управлението на отпадъците в районите за планиране може да се обобщи като неефективно и възпрепятствано от сериозни недостатъци: ниска информираност на обществото, липса на консенсус относно местоположението на регионални депа за неопасни отпадъци, липса на по-строги изисквания към генераторите на отпадъци, което води до продължаващи неблагоприятни въздействия върху околната среда и човешкото здраве.

Анализ на текущото състояние на околната среда (7)

- В трансграничния район са налични съществуващи **предприятия с нисък и висок рисков потенциал от възникване на голяма авария**, което е необходимо да се съобразява при реализиране на нови обекти в близост.
- По отношение на **здравния статус** на населението за целия трансграничен район на ПТГС и ТСИМ продължава депопулация с главни характеристики - ниската раждаемост, високата обща смъртност и миграционни процеси, които водят до отрицателен естествен прираст на населението.

И в двете държави смъртността по причини показва водещо място за болестите на кръвообращението, следвани от новообразуванията, като за Република Северна Македония на трето място са болестите на дихателната система, което може да се свърже и с влошеното качество на атмосферния въздух.

От анализа на рисковите фактори за човешкото здраве за трансграничния регион на първо място са замърсяването на въздуха и повишените шумови нива в някои градове. За Република Северна Македония допълнителен риск поставят недостигът и незадоволителното качество на питейните води в някои населени места, текущото състояние на управлението на битовите отпадъци.

За целия трансграничен регион все по-голяма значимост за населението придобиват рисковете, свързани с климатичните изменения.

Развитие на аспектите на околната среда при «нулева алтернатива»

Анализът на избора на „нулевата алтернатива“ или отказът от прилагането на ПТГС и ТСИМ показва:

Неблагоприятно развитие и/или пропуснати ползи се очакват по отношение на атмосферния въздух, повърхностните води, почви, ландшафт, материални активи, културно наследство, шум, отпадъци, население и човешко здраве.

Без промяна (с неутрално въздействие, запазване на тенденциите) се очаква да е развитието по отношение на останалите компоненти и фактори на средата.

Характеристика на околната среда за територии, които вероятно ще бъдат значително засегнати с реализацията на ПТГС и ТСИМ

Дейностите и мерките без инвестиционен характер (подкрепа за съвместни стратегии и планове, извършване на специализирани оценки, повишаване на квалификацията и др.) нямат потенциал за засягане на околната среда.

Дейностите и мерките с инвестиционен характер в по-голямата си част са без определено конкретно местоположение, параметри, обхват и съпътстващи дейности – в тази връзка, при съобразяване на принципа на превантивността, като засегната се разглежда цялата територия в обхвата на ПТГС и ТСИМ. Анализът посочва принципни възможности за засягане на компоненти и фактори на средата в разглежданата територия, които са регулируеми с подходящи мерки.

Приблизително местоположение е определено единствено за стратегическия проект за ГКПП „Клепало“ по Приоритет 2 на ПТГС (за който е възможно значително засягане на територии, което ще се установи при провеждане на изискващите се процедури по ОВОС и оценка за съвместимост)

Извършен е анализ и съгласно *Техническите насоки на Европейска комисия за интегриране на принципа за „ненанасяне на значителни вреди“* съгласно Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост, съгласно който не се очаква нанасянето на значителни вреди в резултат на ПТГС и ТСИМ.

Съществуващи екологични проблеми

В т.4 на ДЕО са анализирани екологичните проблеми в териториалния обхват на ПТГС и ТСИМ, в т.ч. на връзката между екологичните проблеми и предвижданията на двата документа, съответно – изводи дали ПТГС и ТСИМ ще доведат до подобряване на екологичната обстановка, или до влошаване и задълбочаване на съществуващи екологични проблеми и/или възникване на нови такива.

Анализът показва наличието на **проблеми по почти всички компоненти и фактори на околната среда**, както и **възможност с реализирането на ПТГС и ТСИМ да се допринесе за ограничаване на не малка част от тях.**

Предвижданията на ПТГС и ТСИМ нямат потенциал и не се очаква да доведат до задълбочаване на съществуващи или възникване на нови екологични проблеми в разглежданата територия.

Цели по опазване на околната среда и начин, по който са взети предвид в проекта на ПТГС и ТСИМ

Интегрирането на цели по опазване на околната среда в ПТГС и ТСИМ е заложено в самите регламенти за финансова подкрепа за периода 2021-2027 г., с които се изисква съответен процент от средствата да бъде за дейности и мерки, свързани с опазване на околната среда.

В тази връзка, по подразбиране, ПТГС и ТСИМ интегрират цели по опазване на околната среда на европейско и национално ниво.

Анализът спрямо целите по опазване на околната среда, включени в стратегии, планове и програми на международно и национално ниво показва, че:

- Предвидените дейности по ПТГС и мерки по ТСИМ **не влизат** в противоречие с цели по опазване на околната среда;
- ПТГС и ТСИМ **интегрират** относимите цели по опазване на околната среда на национално и международно ниво и ще допринесат за постигането им, в т.ч. **са интегрирани и екологичните цели в обхвата на принципа за ненанасяне на значителни вреди.**

Оценка на въздействията на ПТГС и ТСИМ (1)

Оценката на очакваните въздействия от реализирането на ПТГС и ТСИМ върху околната среда и човешкото здраве е направена и за двете нива, които програмата и стратегията идентифицират (**стратегическо ниво** и **ниво „мерки/дейности“**). Резултатите от оценката показват:

А. Въздействия на **стратегическо ниво**:

- По отношение на **атмосферния въздух** въздействието на стратегическо ниво като цяло е положително. Незначително отрицателно въздействие с ниска степен, локално, продължително, обратимо, се очаква от целите и приоритетите, свързани с развитие на свързаността (пътната мрежа) и на туризма.
- По отношение на **изменението на климата** предвижданията на стратегическо ниво не са свързани със значителни емисии на парникови газове, напротив – повечето цели и приоритети са свързани с ограничаване на тези емисии.
- По отношение на **адаптацията към изменението на климата**, целите и приоритетите не са свързани с повишаване на уязвимостта на климатични изменения – напротив, част от целите и приоритетите са свързани с осигуряването на климатична устойчивост.

Оценка на въздействията на ПТГС и ТСИМ (2)

- По отношение на **повърхностните води, зоните за защита на водите и риска от наводнения** преобладават:
 - отсъствие на отрицателно въздействие, както пряко, така и непряко;
 - наличие на положително въздействие в по- голямата част от случаите;
 - дългосрочно и в голяма част от случаите - постоянно въздействие.
- Не се очаква въздействие върху **земните недра и подземните води**.
- По отношение на **почвите и земите** преобладават:
 - отсъствие на пряко отрицателно въздействие - изключение прави потенциалното непряко (косвено) отрицателно въздействие върху земите и почвите в процеса на ползването им с развитието на туристическия продукт;
 - наличие на положително въздействие в по- голямата част от случаите;
 - дългосрочно и в голяма част от случаите - постоянно въздействие.
- Повечето предвиждания са с неутрално до положително въздействие за **биоразнообразието, защитените зони и територии**. Потенциал за неблагоприятно въздействие имат предвижданията, свързани с подобряване на мобилността/свързаността и развитието на всесезонни туристически продукти. Аналогично е въздействието върху **ландшафта**.

Оценка на въздействията на ПТГС и ТСИМ (3)

- Изцяло положително дългосрочно въздействие се очаква по отношение на **материалните активи** и **културно-историческото наследство**.
- По отношение на фактора **шум** очакваното въздействие се определя като положително, кумулативно, едновременно, дългосрочно и постоянно за разглеждания регион. По отношение на другите вредни физични фактори, не се очаква въздействие.
- По отношение на **отпадъците** се очаква като цяло положително, косвено и пряко дългосрочно въздействие.
- По отношение на **опасните химични вещества и риска от големи аварии**, не се очаква въздействие.
- Непряко положително и дългосрочно, кумулативно в рамките на програмата и стратегията, е въздействието върху **населението и човешкото здраве** .

Оценка на въздействията на ПТГС и ТСИМ (4)

Б. Въздействия на ниво “дейности/мерки”:

- По отношение на **атмосферния въздух и климатичните изменения** се очаква като цяло положително, косвено и пряко дългосрочно въздействие, с изключение на мерките за развитие на туризма, както и по време на изграждане на всякакъв вид инженерно-транспортни съоръжения и обекти.
- По отношение на **повърхностните води, зоните за защита на водите и риска от наводнения** преобладават:
 - отсъствие на пряко отрицателно въздействие, в много редки случаи - непряко;
 - наличие предимно на пряко и непряко положително въздействие;
 - дългосрочно и в голяма част от случаите - постоянно въздействие;
 - в голяма част от случаите отсъства каквото и да било въздействие.
- Не се очаква въздействие върху **земните недра и подземните води**.
- По отношение на земи и почви преобладават:
 - наличие на потенциално пряко краткосрочно отрицателно въздействие за ТСИМ по мерките, свързани с подобряване на мобилността и развитие на туризма;
 - наличие предимно на пряко и непряко положително въздействие;
 - дългосрочно и в голяма част от случаите - постоянно въздействие;
 - в голяма част от случаите отсъства каквото и да било въздействие.

Оценка на въздействията на ПТГС и ТСИМ (5)

- Различни по начин и степен отрицателни въздействия по отношение на **биологичното разнообразие** в резултат на реализацията на ПТГС би могло да се очакват в резултат на изпълнението на стратегическия проект по Приоритет 2 на ПТГС и на някои от мерките по специфични цели 1.1 (за повишаване конкурентоспособността на местната икономика) и 1.2 (за туризма) на ТСИМ. В същото време могат да се очакват и някои положителни въздействия – най-вече от дейностите по Приоритет 1. Отрицателно въздействие от ТСИМ се очаква при мерките, свързани с развитие на туризма и мобилността, като всяко проектно предложение следва да бъде предмет на оценка на въздействието върху околната среда и целите и предмета на защитените зони, в съответствие с приложимото законодателство на двете партниращи държави. Аналогично е въздействието върху **ландшафта**.
- Положително е въздействието върху обектите на **културно-историческото наследство** от мерките за развитие на туризма, базиран на такива обекти. За останалите мерки не се очаква въздействие.

Оценка на въздействията на ПТГС и ТСИМ (6)

- По отношение на фактора **шум** очакваното въздействие като цяло се определя като положително, кумулативно, едновременно, дългосрочно и постоянно за разглеждания регион, без предпоставки за възникване на здравен риск за населението в района. По отношение на другите вредни физични фактори, не се очаква въздействие.
- По отношение на **отпадъците** се очаква като цяло положително въздействие, в резултат на предвидените конкретни допустими дейности и мерки за отпадъците. Не се очакват отрицателни въздействия от останалите мерки.
- По отношение на **опасните химични вещества и риска от големи аварии** не се очаква отрицателно въздействие.
- Въздействието върху **здравно-хигиенните аспекти** на средата като цяло е положително. Ситуирането на нови производствени обекти следва да се съобразява с близостта до зони и обекти, подлежащи на здравна защита, с цел недопускане на вредно въздействие върху здравето на хората в тези зони и обекти.

Предложени мерки в ДЕО

В ДЕО е направено предложение за **2 типа мерки**:

1. Мерки за ограничаване на отрицателните въздействия: Анализите и оценката на предполагаемото въздействие при изпълнението на ПТГС и ТСИМ налагат идентифицирането на мерки, при прилагането на които ще се осигури предотвратяване, ограничаване и възможно най-пълно компенсиране на неблагоприятните въздействия върху околната среда и човешкото здраве.

Резултатите от оценката на въздействието на ПТГС и ТСИМ върху околната среда и човешкото здраве **не показват необходимост от мерки за окончателните варианти на ПТГС и ТСИМ.**

Мерките, които са препоръчани за изпълнение **по време на прилагането на ПТГС и ТСИМ** са описани в т.7.2 на ДЕО мотивирано, с очакваните резултати от прилагането им.

2. Мерки по наблюдение и контрол – т.10 на ДЕО - чрез тях се извършва наблюдението и контролът на прогнозираните и на възможни непредвидени отрицателни въздействия при прилагането на ПТГС и ТСИМ.

Оценка на алтернативите на ПТГС и ТСИМ и мотивиране на избраната алтернатива

Анализът на „нулевата алтернатива“, направен в т.2.2 на ДЕО, показва, че тя е с **по-неблагоприятно въздействие** от алтернативата за реализиране на програмата и териториалната стратегия към нея.

Алтернативата за реализиране на ПТГС и ТСИМ е като цяло с комплексно положително въздействие върху околната среда, в т.ч. върху населението и човешкото здраве, тъй като допустимите дейности и мерки са с преобладаваща екологична насоченост. Въпреки това, някои от предвидените дейности са свързани с възможно негативно въздействие, поради което на етапа на реализация и изпълнение на ПТГС и ТСИМ задължително следва да се изпълняват препоръчаните мерки в т. 7 на ДЕО, както и всички законови и подзаконови нормативни актове, действащи в двете държави, обвързани с опазването на отделните компоненти на околната среда, вкл. човешкото здраве.

Въз основа на изложения анализ **алтернативата за реализиране на ПТГС и ТСИМ е предпочитана пред нулевата алтернатива.**

Методи за извършване на екологичната оценка, използвана нормативна база и документи и трудности при събиране на необходимата за това информация

В **т.9** на ДЕО са описани методологията на изготвяне на доклада и използваните основни методически документи, нормативна уредба и източници на информация, в т.ч. Трудностите при събиране на информацията.

Справка за проведените консултации

В **т.12** на ДЕО е представена информация за всички постъпили становища в резултат на проведените на предходния етап от процедурата по екологична оценка консултации по Заданието за определяне на обхвата и съдържание на Доклада за екологична оценка.

Заклучение на ДЕО

Въз основа на направените анализи, прогнози и оценки, реализирането на ПТГС и ТСИМ, при изпълнение на препоръчаните мерки в т.7 на ДЕО, е предпочитано от гледна точка на въздействието върху околната среда и човешкото здраве пред „нулевата“ алтернатива.

Предвижданията на програмата и стратегията са в съответствие с принципа за ненанасяне на значителни вреди.

***БЛАГОДАРИМ ЗА ВАШЕТО
ВНИМАНИЕ***